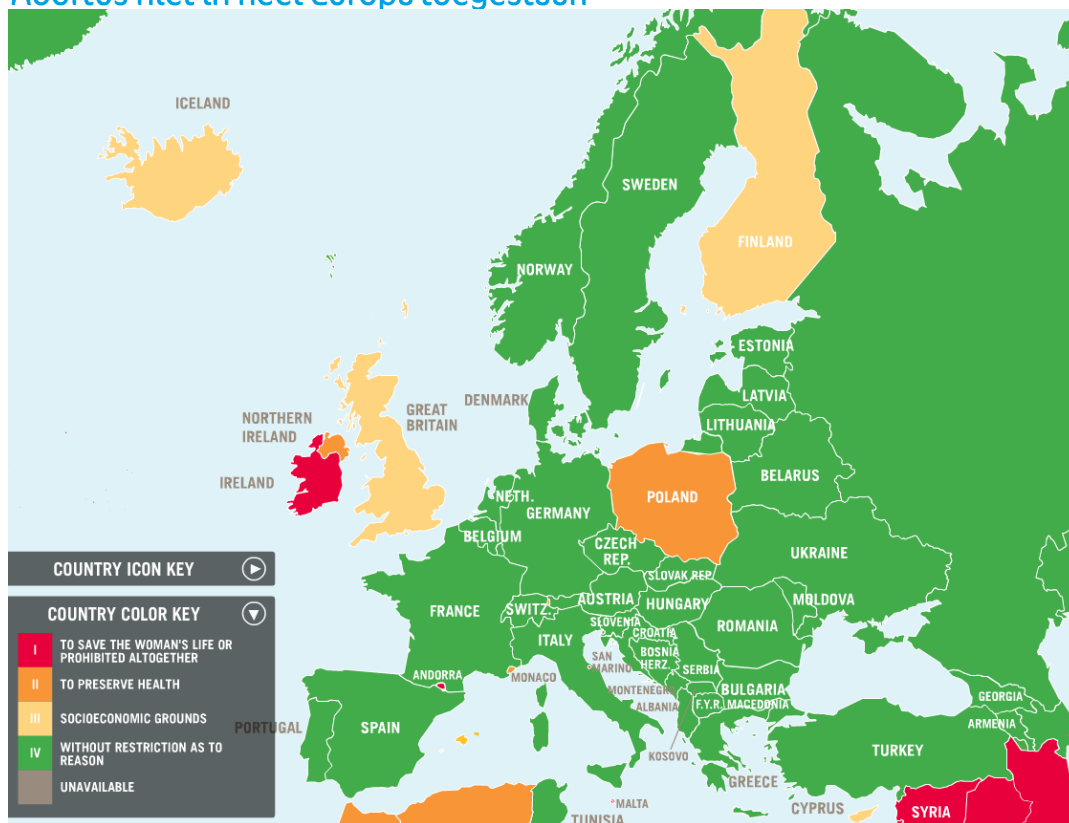

Abortus blijvend onderwerp van discussie

Wereldwijd is abortus een juridisch, maar vooral moreel discussiepunt. Wetgeving rondom wat wel en niet mag bij afbreking van een zwangerschap is zowel in de politieke arena als op straat een terugkomend onderwerp van gesprek. En dat gebeurt vaker bij ethische vraagstukken zoals euthanasie, de maakbaarheid van de samenleving of bevolkingsonderzoeken. Niet alleen ver van huis, ook in Europa is de mogelijkheid om te kiezen voor abortus niet vanzelfsprekend. Nog dit jaar gingen in Ierland en België vrouwen de straat op om hun recht op abortus te beschermen of verruimen.

Abortus niet in heel Europa toegestaan

Bron: <http://worldabortionlaws.com/>

Wetgeving en praktijk rond abortus verschillen sterk per land. In het internationaal recht is er niets dat voorschrijft dat abortus wel of niet is toegestaan. Wel sprak het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in 2010 uit dat een verbod op abortus een schending van het Europees Mensenrechtenverdrag is wanneer de gezondheid of het leven van de vrouw wordt bedreigd of als de zwangerschap voortkomt uit een verkrachting¹.

In Europa zien we dat abortus vaak onder voorwaarden is toegestaan. Katholieke landen hebben over het algemeen strengere abortuswetgeving. Zo was Ierland in 2013 het één na laatste land binnen de EU dat abortus legaliseerde, al deden zij dit onder de strenge voorwaarde dat het leven van de vrouw in gevaar moet zijn. Malta is nog het enige land met een absoluut abortusverbod.

Wat betekent dat het onder alle omstandigheden verboden is met flinke gevangenisstraffen voor zowel de vrouw als arts wanneer er toch een abortus plaatsvindt.

¹ Uitspraak ECHR: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102332>

In de kleine Europese staten als Andorra en Liechtenstein is abortus eveneens alleen toegestaan als het leven van de zwangere vrouw in gevaar is. In Andorra vond onlangs discussie plaats over de legalisering van abortus. Maar het Vaticaan gaf naar aanleiding van deze discussie direct een waarschuwing af². Als abortus wordt gelegaliseerd treedt de bisschop van Andorra – tevens co-prins – af. Met dreiging van een crisis is legalisering daarom voorlopig weer van de baan.

Wanneer we nog iets verder naar Oost- Europa reizen, naar Polen, dan is abortus toegestaan als gevreesd wordt voor het leven van de vrouw, de foetus ernstige afwijkingen heeft of als de vrouw zwanger is als gevolg van incest of verkrachting. Daarmee voldoet Polen bij wet aan de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. In de praktijk zijn er in Polen echter ook regelmatig vrouwen die wel aan deze strenge voorwaarden voldoen, maar desondanks geen arts vinden die de abortus wil uitvoeren. Zij weigeren op religieuze gronden de behandeling uit te voeren.

Iets dichterbij huis, bij onze Duitse oosterburen, is abortus al gelegaliseerd en daarmee is de discussie afgedaan zou je zeggen. Maar door een in 1933 opgestelde anti-abortuswet was het tot 2019 niet toegestaan dat artsen publiekelijk informatie gaven over abortussen. Zelfs aangeven dat je het als arts doet, was al strafbaar en kon hoge boetes tot gevolg hebben. Dit terwijl reclame tegen abortus wel altijd heeft gemogen³. In het belang van goede en betrouwbare informatie voor ongewenste zwangere vrouwen zorgde deze wetgeving lange tijd voor veel onbegrip bij onder andere artsen in Duitsland.

Wanneer we kijken naar de Europese Unie vindt een vergelijkbare ‘strijd’ plaats, zo schrijft Europees Parlementariër Sophie in 't Veld. *“Ook in het Europees Parlement pleiten conservatieve politici, vaak Pools of Italiaans, al jarenlang voor een Europese versie van de omstreden Amerikaanse Gag-rule.”* Dit is de regel die voor het eerst in de VS in de jaren tachtig werd ingevoerd en ook onder Trump van kracht is: non-profit organisaties die informatie geven over onderwerpen als anticonceptie en abortus krijgen geen geld meer.⁴

Uitwijken naar het buitenland

Voor vrouwen in alle EU-landen geldt dat zij naar het buitenland mogen gaan voor een abortus. Zo wijken naar schatting jaarlijks duizenden Poolse vrouwen uit naar Duitsland, Slowakije, Oostenrijk en soms Nederland voor een behandeling.⁵ Dit is lang niet voor iedereen een optie.

De cijfers

In Nederland is het aantal abortussen relatief laag: 8,5 op de duizend vrouwen in de vruchtbare leeftijd ondergaat een abortus⁶. Dit betekent dat zo'n 1 op 10 zwangerschappen in Nederland wordt afgebroken door middel van een abortus⁷, in tegenstelling tot de in de media vaak genoemde 1 op de 7 zwangerschappen. In vergelijking met andere landen in Europa en daarbuiten is dit relatief laag.

² <https://www.nd.nl/nieuws/geloof/paus-dreigt-andorra-met-staatscrisis-wegens.3183299.lynkx>

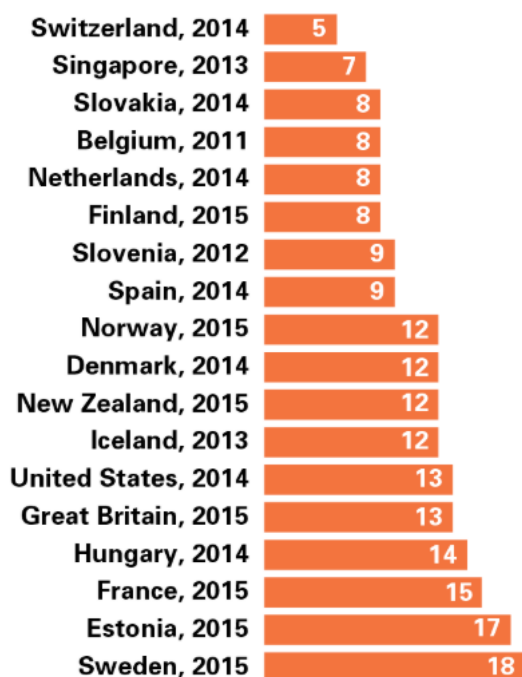
³ <https://www.mo.be/wereldblog/abortus-als-babyholocaust>

⁴ <https://vanmierlostichting.d66.nl/idee-jaargangen/idee-edities-2011/medische-ethiek/europe-doesnt-do-god/>

⁵ Trouw, 31 mei 2017. Abortus is in Polen illegaal en de morningafterpil zit op de schopstoel.

⁶ Het abortuscijfer is – volgens de internationale definitie – het aantal zwangerschapsafbrekingen per 1000 vrouwen van 15 tot en met 44 jaar. Het abortuscijfer relateert zo het aantal zwangerschapsafbrekingen aan het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd.

⁷ [Factsheet Ongewenste Zwangerschap 2016](#)

Bron: Guttmacher Institute, 2017.⁸

Bij abortussen in Nederland ging het in 2016 bij 88% van de gevallen om behandelingen uitgevoerd bij vrouwen woonachtig in Nederland en bij 12% om behandelingen bij vrouwen woonachtig in het buitenland (IGJ, 2018⁹). Vrouwen komen bijvoorbeeld naar Nederland, omdat hun zwangerschap te ver gevorderd is om in hun eigen land nog abortus te laten uitvoeren of omdat het in hun eigen land niet is toegestaan. Zweden valt met het relatieve hoge abortuscijfer op in vergelijking met andere West-Europese landen. In Zweden wordt meer pragmatisch omgegaan met abortus.¹⁰

In de landen waar abortus is toegestaan zie je vooral op de voorwaarde van de zwangerschapstermijn verschillen ontstaan. Zo is het in Duitsland, Frankrijk en Denemarken mogelijk tot 12 weken zwangerschap, in België tot 14 weken, in Noorwegen tot 18 weken, in Spanje tot 22 weken en in Engeland en Nederland tot 24 weken.¹¹ De wettelijke grens van 24 weken in Nederland is in de praktijk maximaal 22 weken, omdat artsen op twee weken nauwkeurig kunnen bepalen hoe ver de zwangerschap gevorderd is.

Protesten in 2018

Dit jaar demonstreerden in Ierland, België en Noorwegen vrouwen (en mannen) tegen de strenge abortuswetgeving in hun land. In Ierland werd in mei een referendum gehouden over versoepeling van de abortuswetgeving. Tot op dat moment was abortus alleen toegestaan wanneer het leven van de moeder in gevaar is. Een meerderheid van de Ieren stemden voor versoepeling. Inmiddels is de uitkomst van het referendum ook omgezet in nieuwe wetgeving. Deze wet maakt afbreking van de zwangerschap tot 12 weken mogelijk. Ook is abortus mogelijk in het geval van een dodelijke afwijking bij de foetus of wanneer de moeder fysiek of geestelijk in gevaar is.

⁸ Abortion Worldwide 2017: Uneven Progress and Unequal Access. (www.guttmacher.org/report/abortion-worldwide-2017)

⁹ IGJ, 2018. Jaarrapportage 2016 van de wet afbreking zwangerschap.

¹⁰ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/zweden-zelf-verbaasd-over-gunstige-cijfers-babysterfte~b73a67de/>

¹¹ In een aantal landen is het ook na deze termijn nog mogelijk een abortus te laten uitvoeren onder strengere voorwaarden, zoals ernstige afwijkingen bij de foetus of bedreiging van het leven van de vrouw.

Abortusprotest in Ierland, mei 2018

Ook in België gingen vrouwen de straat op. De regering sprak daar over het schrappen van abortus uit het Wetboek van Strafrecht en behaalde hiervoor een meerderheid. Daarnaast wordt de wet op een paar punten worden aangepast. De vrouw hoeft zich niet langer 'in een noodsituatie' te bevinden om de zwangerschap af te breken. Een term die ook in Nederland in de Wet Afbreking Zwangerschap is opgenomen¹². Daarnaast worden in België artsen die weigeren een abortus uit te voeren verplicht om door te verwijzen naar collega's en komen er straffen voor iemand die probeert de legale abortus van een vrouw te verhinderen.

De term noodsituatie lijkt vaag. Toen de wet werd ontwikkeld, is er uitgebreid gekeken of het begrip noodsituatie specifiek kon worden gemaakt of duidelijke kaders konden worden geschetst. De conclusie was dat dit niet mogelijk is. Je kunt niet voor iemand anders bepalen of iets een noodsituatie is en dus staat er in de wet alleen dat de vrouw in een noodsituatie moet verkeren. In de praktijk worden mensen die twijfelen of niet met goede redenen komen, begeleid.

En 17 november nog protesteerden in 30 steden in Noorwegen vrouwen en mannen om hun abortusrecht te verdedigen. Uit politieke overwegingen is de premier van Noorwegen bereid de wetgeving te verscherpen en daarmee de abortusmogelijkheid voor de vrouw bij een zwangerschap van 12 tot 21 weken in te perken. Eén van de demonstranten vertelt in de Volkskrant dat ze zich schaamt voor haar premier. 'We zijn hier in Noorwegen, het land dat zichzelf zo graag op de borst klopt als het meest geëmancipeerde land ter wereld. Waarom sta ik, anno 2018, dan opeens het abortusrecht te verdedigen?'¹³ In april 2018 eisten onder andere artsen in Duitsland om een einde te maken aan de omstreden wet die verbiedt dat zij in het openbaar informatie mogen geven over abortus omdat dit gezien wordt als reclame¹⁴. Een vreemde en onwenselijke situatie wanneer een

¹² De vrouw zelf bepaalt of zij in een noodsituatie verkeerd.

¹³ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/duizenden-noren-de-straat-op-om-te-protesteren-tegen-inperking-abortusrecht~b87debc0/>

¹⁴ <https://nos.nl/artikel/2229377-informatie-geven-over-abortus-in-duitsland-6000-euro-boete.html>

vrouw goed geïnformeerd een abortus wil laten uitvoeren. In december werd na onderhandeling tussen de coalitiepartijen definitief ingestemd met een versoepeling van de wet. Informatie over abortus en een lijst van abortusartsen mag via de website van een overheidsinstantie beschikbaar worden gesteld¹⁵. De artsen zelf mogen sinds begin 2019 ook zelf aangeven dat zij abortusbehandelingen doen en moeten daarbij verwijzen naar een website met (neutrale) informatie die in opdracht van de overheid wordt verstrekt.

Effect van abortuswetgeving

Wanneer er discussie plaatsvindt over abortus, op straat of in de politieke arena, hoor je regelmatig de aanname dat een ruime abortuswetgeving bijdraagt aan het (hoge) aantal abortussen dat in het land wordt uitgevoerd. Het Guttmacher Institute, een toonaangevend onderzoeksinstituut gericht op seksuele en reproductieve gezondheid, deed onlangs onderzoek naar deze relatie. Zij concluderen dat strenge wetgeving niet zorgt voor vermindering van het aantal abortussen in een land. De wetgeving heeft alleen tot gevolg dat de abortussen die worden uitgevoerd minder veilig zijn. Wat we hieruit kunnen leren is dat je het aantal abortussen dus niet verlaagt door de mogelijkheden van de vrouw te beperken. Veel belangrijker is om aandacht en zorg te hebben voor het voorkomen van ongewenste zwangerschappen en voor de vrouwen die toch ongewenst zwanger raken.

Abortion rates

Countries where abortion is prohibited altogether or permitted only to save a woman's life

37 per 1,000 women aged 15-44

Countries where abortion is available without restriction as to reason

34 per 1,000 women aged 15-44

0 10 20 30 40

Bron: guttmacher.org/infographic/2018/highly-restrictive-laws-do-not-eliminate-abortion (2018)

De keuze

Het is goed dat de meeste Europese vrouwen al een keuze hebben als zij ongewenst zwanger zijn. Ook al zien we grote verschillen tussen landen als het aankomt op de voorwaarden waaronder dit toegestaan is. Opvattingen over het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw, het recht op kwaliteit van leven van moeder en kind en de levensvatbaarheid van de foetus ontwikkelen zich door de jaren heen en zijn geen exacte wetenschap. Ook bij de evaluaties van de abortuswet in Nederland worden deze ethische en medische dilemma's steeds opnieuw bekeken. Dit maakt ook dat abortus altijd onderwerp van discussie zal blijven, mede bepaald door cultuur en religie.

Meer informatie?

- [Factsheet Ongewenste Zwangerschap 2016, Fiom ism Rutgers](#)
- [Fiom kenniscollectie Abortus](#)

¹⁵ <https://nos.nl/artikel/2263361-duitse-regering-staat-informatie-over-abortus-toe.html>